

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

МАСЛОВА ОЛЕНА ОЛЕГІВНА

УДК 343.23

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ОБСТАНОВКИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

12.00.08 «Кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент **Орловський Руслан Семенович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри кримінального права № 1.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Харченко Вадим Борисович**, Харківський національний університет внутрішніх справ, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 6;

доктор юридичних наук **Загинеї Зоя Аполлінаріївна**, Національна академія прокуратури України, начальник відділу кримінально-правових дисциплін Інституту спеціальної підготовки.

Захист відбудеться «___» _____ 2019 року о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84-А.

Автореферат розіслано «___» _____ 2019 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Будь-який злочин вчиняється у конкретних умовах, у тій чи іншій обстановці. Поняття обстановки тісно пов'язане з питанням оптимізації як практичної, так і науково-дослідної діяльності в кримінально-правовій сфері, а тому має істотне наукове і практичне значення. Традиційно обстановку вчинення злочину відносять до факультативних ознак об'єктивної сторони складу злочину.

Поділ ознак об'єктивної сторони складу злочину на обов'язкові та факультативні носить умовний характер. Таку назву ці ознаки отримали тому, що в одних випадках - законодавець прямо вказує на них в кримінально-правових приписах, в інших - має на увазі, а в третіх, - просто не вказує.

Між тим, обстановка вчинення злочину має цілком конкретне юридичне значення, яке полягає в тому, що вона може виступати в якості обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу злочину, бути кваліфікуючою ознакою, виступати в якості обставини, що пом'якшує або обтяжує покарання.

Вивчення судової практики свідчить про те, що неналежне ставлення до факультативних ознак об'єктивної сторони складу злочину в цілому, і до обстановки вчинення злочину зокрема, породжує помилки при застосуванні відповідних кримінально-правових норм.

Для кримінального права важлива не лише обстановка вчинення злочину та її структурні елементи, а й система їх взаємозв'язків, які визначають злочин як соціальне явище. Система таких матеріальних, соціальних, правових взаємозв'язків, які оточують злочинну діяльність суб'єкта, недостатньо досліджена в теорії кваліфікації злочинів.

Таким чином, врахування обстановки вчинення діяння, глибокий аналіз її особливостей мають істотне значення в процесі кваліфікації діяння, у тому числі - при розмежуванні злочинів, і, як наслідок, для правильного застосування кримінального закону.

Дослідження питань кваліфікації діяння за ознакою обстановки вчинення злочину буде сприяти підвищенню ефективності застосування кримінально-правових норм в умовах надзвичайних ситуацій військового і невійськового характеру.

В юридичній літературі проблемі обстановки вчинення злочину, увага приділялася лише попутно, в контексті розгляду загальних питань об'єктивної сторони складу злочину. (Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, М. Д. Дурманов, З. А. Загинеї, М. Й. Коржанський, В. М. Кудрявцев, М. І. Ковальов, В. Б. Малінін, В. О. Навроцький, М. І. Панов, В. Я. Тацій, А. А. Тер-Акопов, Г. В. Тімейко, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, В. Б. Харченко та інші.)

Окремі наукові дослідження обстановки вчинення злочину чи окремих її аспектів були проведені такими зарубіжними науковцями, як

А. Г. Василяді (1988 р.), Р. Г. Камнєв (2009 р.), А. В. Кузнєцов (2009 р.)
А. Ш. Курбанов (2011 р.) М. Ш. Шайдаєв (2004 р.)

В Україні опублікованих комплексних досліджень, присвячених кримінально-правовому значенню обстановки вчинення злочину, немає.

Все це обумовлює необхідність сучасного комплексного наукового дослідження обстановки вчинення злочину.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Теоретичні проблеми ефективності кримінального законодавства України та практики його застосування» (номер державної реєстрації 0111U000959). Тема роботи затверджена рішенням вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 5 від 26 грудня 2014 р.)

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вирішення на підставі аналізу питань, пов'язаних з регламентацією в кримінальному законі і практичним застосуванням кримінально-правових норм, які містять ознаки зовнішніх умов вчинення злочину – обстановки, закріплених в КК України, соціально-юридичної природи та основних структурних елементів обстановки вчинення злочину як кримінально-правового поняття.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання:

- сформулювати кримінально-правове визначення обстановки вчинення злочину та визначити її властивості, які мають безпосереднє кримінально-правове значення;

- відмежувати їх від характеристики поняття обстановки, яке використовується в інших юридичних науках, зокрема кримінології, криміналістиці, кримінальному процесі;

- дослідити кримінальне законодавство України з метою виявлення правової форми закріплення обстановки в правових нормах та визначення функцій, якими вона наділена;

- визначити місце обстановки в системі ознак об'єктивної сторони складу злочину та встановити механізм її впливу на суспільну небезпечність діяння;

- проаналізувати слідчу та судову практику на предмет врахування обстановки вчинення злочину;

- встановити позитивні або негативні тенденції та напрацювати відповідні рекомендації для усунення найбільш типових помилок, недоліків;

- визначити превентивну роль окремих видів покарань при попередженні злочинів з урахуванням обстановки їх вчинення;

- надати рекомендації стосовно вдосконалення кримінального законодавства України в частині визначення кримінально-правового значення обстановки вчинення злочину;

- вивчити механізм впливу обстановки вчинення злочину на вирішення питання про наявність підстави кримінальної відповідальності, про кваліфікацію вчиненого діяння, про вид та розмір покарання, що належить застосувати до особи, винної у вчиненні злочину.

Об'єктом дослідження є кримінально-правові відносини, що виникають у зв'язку із обстановкою вчинення злочину.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика обстановки вчинення злочину.

Методи дослідження. Для досягнення наукової об'єктивності результатів дослідження використовувався комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Зокрема, філософський (діалектичний) метод використовувався при вивченні правової природи обстановки вчинення злочину; історико-правовий – при дослідженні основних тенденцій розвитку наукової думки про обстановку вчинення злочину в доктрині кримінального права та законодавстві; догматичний – при з'ясуванні змісту приписів, які містяться в кримінальному законодавстві та використовуються у правовій доктрині щодо обстановки вчинення злочину; формально-логічний – при встановленні структури обстановки вчинення злочину, формулюванні її поняття і здійсненні класифікації; логіко-нормативний – при формулюванні пропозицій щодо вдосконалення чинного КК України; статистичний – при узагальненні судової практики.

Теоретичну основу дисертації склали наукові праці із загальної теорії права, кримінального права, кримінології, кримінального процесуального права, а також філософсько-методологічна література, енциклопедичні та довідкові видання.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, КК України, КПК України, інші нормативно-правові акти України.

Емпіричну базу досліджень становлять: матеріали постанов Пленуму Верховного Суду України; правові висновки Верховного Суду України з питань неоднакового застосування одних і тих самих норм КК України; матеріали опублікованої судової практики (2001-2016 р.р.); вироки, які внесені до Єдиного державного реєстру судових рішень за 2012-2017 р.р.) щодо кримінально-правового значення обстановки вчинення злочину.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що у дисертації сформульовані теоретично обґрунтовані і практично значущі висновки щодо фактичної та юридичної природи обстановки вчинення злочину, її найбільш значущих кримінально-правових властивостей, механізму її впливу на суспільну небезпечність діяння, правильну його кваліфікацію і практику призначення покарання. До найбільш важливих

результатів, які відображають наукову новизну дослідження і виносяться на захист, належать, на думку автора, такі положення:

уперше:

- виявлено, що обстановка вчинення злочину вивчається різними науками – кримінальним правом, кримінальним процесуальним правом, кримінологією, криміналістикою, що свідчить про наявність у ній низки неоднорідних властивостей, які, власне, і становлять самостійний інтерес для кожної науки;

- встановлено, що поняття «обстановка» в кримінальному праві використовується в декількох аспектах, а саме: «обстановка вчинення діяння» і «посткримінальна обстановка». В свою чергу обстановка вчинення діяння поділяється на обстановку вчинення правомірного діяння і обстановку вчинення злочину. Оскільки предметом дослідження є кримінально-правова характеристика обстановки вчинення злочину, обстановка вчинення правомірного діяння і посткримінальна обстановка аналізуються лише в частині необхідній для аналізу власне обстановки вчинення злочину;

- доведено, що обстановка вчинення злочину, як кримінально-правове поняття, є соціально обумовленою. Зміст обстановки вчинення злочину залежить від об'єктивних умов існування суспільства на момент формування кримінально-правової норми;

- аргументовано, що обстановка вчинення конкретних злочинів в структурному відношенні становить собою сукупність таких взаємопов'язаних елементів як людина, матеріальні предмети, природно-кліматичні та інші фактори. При цьому характер обстановки вчинення злочину, її зовнішня форма і властивості визначаються кількістю і якістю елементів, що її утворюють;

- запропоновано визначення «обстановки вчинення злочину», під якою слід розуміти обмежену просторово-часовими рамками вчиненого злочину, взаємодію людини, матеріальних предметів, природно-кліматичних та інших факторів, що впливають на ступінь суспільної небезпечності вчиненого діяння;

удосконалено:

- позицію про те, що головна властивість обстановки вчинення злочину, яка визначає її кримінально правове значення, полягає в її впливі на суспільну небезпечність вчиненого в її умовах діяння;

- положення про здатність обстановки вчинення злочину змінювати суспільну небезпечність діяння, яка проявляється двоюко: в одних випадках - відбувається істотне перетворення кримінально-правових характеристик вчиненого в її умовах діяння, що призводить до перетворення звичайно незлочинного діяння в злочинне, або звичайно злочинного діяння - в не злочинне. Тут обстановка виступає як обов'язкова ознака об'єктивної сторони конкретного складу злочину або як обставина, що виключає суспільну небезпечність і протиправність

діяння і впливає на наявність підстави кримінальної відповідальності. В інших – під її впливом відбувається тільки часткова зміна ступеню суспільної небезпечності діяння, яке з інших причин вже є злочином;

- думку про те, що правова форма закріплення обстановки вчинення злочину в положеннях кримінального закону може бути двоякою: безпосередньо вказаною в нормі кримінального закону, або не вказаною, але такою, що однозначно витікає з її змісту;

набули подальшого розвитку:

- положення про необхідність врахування обстановки вчинення злочину при призначенні покарання, яке в певних випадках може сприяти досягненню мети попередження вчинення нових злочинів;

- позиція, що обстановка вчинення злочину може мати значення обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу злочину або виступати в якості кваліфікуючої ознаки, де бути обставиною, що обтяжує чи пом'якшує покарання.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні положення, узагальнення, висновки та рекомендації, висловлені в дисертації, можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для подальшої розробки в межах вчення про склад злочину, уявлень про обстановку вчинення злочину та її кримінально-правове значення; правотворчій діяльності – при внесенні змін та доповнень до чинного КК України з метою подальшого вдосконалення його положень, що стосуються кримінально-правового значення обстановки вчинення злочину; правозастосовній діяльності – як рекомендації судовій практиці щодо кваліфікації діянь з урахуванням обстановки їх вчинення; навчальному процесі – при викладанні курсу кримінального права, підготовці відповідних розділів підручників, навчально-методичних посібників, науково-практичних коментарів до КК України, а також у науково-дослідній роботі студентів та аспірантів; у правовиховній діяльності – при проведенні роботи з підвищення рівня правової освіти, професійної правосвідомості та кваліфікації суддів і працівників органів охорони правопорядку та населення загалом.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, теоретичні висновки і практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, а також на міжнародних та всеукраїнських науково - практичних конференціях: «Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку» (м. Херсон, 13-14 лют. 2015 р.); «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 20-21 бер. 2015 р.); «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права»: (м. Львів, 19-20 черв. 2015 р.).

Публікації. Результати дисертації викладені у 8 наукових працях, а саме: у 5 наукових статтях, 4 з яких опубліковані у вітчизняних фахових

наукових виданнях; 1 – в закордонному науковому виданні, а також тезах 3 наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Структура роботи визначається її метою та завданнями, об'єктом та предметом дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (178 найменувань), та додатку. Загальний обсяг дисертації становить 172 сторінки, із яких основний текст займає 153 сторінки, список використаних джерел – 17 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, встановлюються його мета, завдання, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначаються об'єкт, предмет і методи дослідження, вказуються наукова новизна, теоретичне і практичне значення результатів дослідження та їх апробація.

Розділ 1. «Обстановка вчинення злочину як поняття кримінального права» складається з трьох підрозділів і висновків до нього.

Підрозділ 1.1 «Поняття обстановки вчинення злочину» присвячений дослідженню поняття обстановки, її етимологічного змісту. З його допомогою визначаються різноманітні явища: соціальні, економічні, політичні, побутові та інші. Сутність обстановки, поза залежністю від її конкретних форм, в усіх випадках залишається тією ж.

Встановлено, що поняття обстановки вчинення злочину досліджується різними правовими науками: кримінальним правом, кримінологією, криміналістикою та кримінальним процесуальним правом, що свідчить про значущість досліджуваного поняття та наявність у ній низки неоднорідних властивостей, які становлять самостійний інтерес для кожної з наук.

На підставі розгляду уявлень про обстановку, які склалися в інших галузях знань, у тому числі в кримінології, криміналістиці, кримінальному процесі, сформульовані загальні положення про неї.

Доведено, що кримінально-правове розуміння обстановки вчинення злочину не тотожне її розумінню в кримінології, кримінальному процесі та криміналістиці.

При визначенні поняття обстановки в кримінальному праві враховані наступні положення: це умови (фактори), обставини, що набувають кримінально-правового значення; ці умови (фактори), обставини описані в кримінальному законі або витікають з його змісту; це збіг подій, умов, обставин, у яких вчиняється суспільно небезпечна дія чи бездіяльність.

Традиційний підхід відповідно до якого дослідження обстановки здійснюється в рамках ознаки об'єктивної сторони істотно обмежує розуміння її природи та кримінально-правового значення.

В процесі дослідження виявлено, що обстановка в кримінальному праві використовується в різних аспектах: обстановка вчинення діяння поділяється на «обстановку вчинення правомірного діяння» і «обстановку вчинення злочину». Обстановка вчинення діяння впливає на його правомірність (злочинність), зокрема в обставинах, що виключають злочинність діяння. В свою чергу обстановка вчинення злочину може впливати на суспільну небезпечність, оскільки в окремих випадках вона передбачається в якості кваліфікуючої ознаки складу злочину. Також обстановка вчинення злочину може бути обставиною, що обтяжує покарання. Крім цього посткримінальна обстановка може слугувати підставою звільнення від кримінальної відповідальності. Так ст. 48 КК України передбачає можливість звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. Згідно цієї норми, внаслідок зміни обстановки, діяння може втратити суспільну небезпечність, або особа перестати бути суспільно небезпечною.

Сформульовано визначення «обстановки вчинення злочину», під якою слід розуміти обмежену просторово-часовими рамками вчиненого злочину, взаємодію людини, матеріальних предметів, природно-кліматичних та інших факторів, що впливають на ступінь суспільної небезпечності вчиненого діяння;

У підрозділі 1.2 «Структура обстановки вчинення злочину» встановлено, що обстановка вчинення злочину за своєю природою є сукупністю певних елементів. Систематизовані висловлені в науці кримінального права позиції щодо структурного складу обстановки.

Доведено, що обстановка вчинення злочину – це системне утворення, яке включає в себе низку елементів, які й надають їй якісної визначеності. Будь-яка конкретна обстановка є певною структурою з непостійним числом елементів, що її утворюють. І мають кримінально правове значення. Всі елементи обстановки знаходяться у тісній взаємодії між собою, що й призводить, власне кажучи, до виникнення тієї чи іншої обстановки. Характер взаємодії між елементами обстановки може бути різноманітним: від випадкового до закономірного. Саме тому, внутрішньо обстановка може становити і елементарні механічні взаємодії, в яких така взаємодія зводиться до просторово часового збігу елементів, що її утворюють, і складні органічні системи, в яких зв'язки між елементами обумовлені притаманними їм властивостями.

В якості елементів обстановки вчинення злочину можуть виступати найрізноманітніші явища.

Обґрунтовано, що місце і час в характеристиці факту вчинення злочину можуть виступати окремими, самостійними ознаками об'єктивної сторони складу злочину, так і в якості складових елементів обстановки вчинення злочину, оскільки умови, які утворюють обстановку, повинні бути територіально і в часі визначеними. Саме тому законодавець, виділяючи значущий для кримінального права аспект

обстановки вчинення злочину, використовує різні способи її формалізації і, безумовно, з використанням таких категорій як місце і час.

До числа інших елементів обстановки вчинення злочину (з точки зору їх типовості (поширеності) для більшості форм конкретної обстановки і ступеню кримінально-правової значущості) відносяться: людина, матеріальні предмети, природно-кліматичні та деякі інші фактори. Обґрунтованість виділення саме цих елементів підтверджується приписами чинного кримінального законодавства, так і дослідженнями структури складу обстановки вчинення конкретних злочинів.

Обстановка вчинення злочину, зазвичай, формується з декількох значущих в кримінально правовому сенсі елементів. Однак її кримінально-правові властивості і зовнішні форми залежать від кількісних та якісних характеристик, а також від ступеню впливу усіх елементів на формування властивостей обстановки.

У підрозділі 1.3 «Форми відображення обстановки вчинення злочину в кримінальному законі» проаналізовані різні кримінально-правові форми вираження обстановки вчинення злочину.

Обстановка вчинення злочину закріплюється в кримінальному законі по-різному. В одних випадках вона вказується безпосередньо в положеннях кримінального закону, в інших – витікає з його змісту.

Якщо обстановка вказана в кримінальному законі, то вона може бути виражена в узагальненій формі (без конкретизації її виду і властивостей), або в конкретизованій формі (через вказівку на її вид, або її властивість, що має кримінально-правове значення).

В Особливій частині КК України безпосередня вказівка на обстановку вчинення злочину, у більшості випадків, міститься в розділі «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)», та розділі «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», як обов'язкова або кваліфікуюча ознака складу злочину.

Словосполучення, що вказують на конкретний вид обстановки, містяться у ст. 384, 385 КК України в яких передбачені ними діяння стають суспільно небезпечними і, як наслідок, кримінально караними, якщо вони вчинені під час провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження або проведення розслідування тимчасовою слідчою чи спеціальною тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України або в суді, або під час конституційного провадження у Конституційному Суді України, тобто в обстановці встановлених відповідним процесуальним законодавством форм і способів здійснення правосуддя.

У випадках, коли кримінально-правове значення має не будь-який вид обстановки вчинення злочину, а якась конкретна її форма, або якась окрема її властивість, то й законодавець відповідно вказує не на обстановку взагалі. Він більш предметно, використовуючи семантичні

можливості, закріплює її без використання терміну «обстановка» - окремим словом чи словосполученням. Так, у ст. 258 (2) КК України «Публічні заклики до вчинення терористичного акту» обстановка вчинення злочину виражена в понятті «публічні», оскільки в цьому випадку дається характеристика того зовнішнього середовища, в умовах якого вчиняється це суспільно небезпечне діяння.

Обстановка вчинення злочину вбачається і в тих випадках, коли при конструюванні кримінально-правових норм використовується поняття «небезпека». Цей висновок витікає з того, що це поняття вже характеризує властивість зовнішніх умов вчинюваного діяння, тобто обстановки. З поняттям «небезпека» можна зустрітись в ст. ст.ст. 135, 136, 284, 285 КК України, якими, відповідно, передбачена відповідальність за залишення в небезпеці; ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані; ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха; неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден.

Інколи обстановка вчинення злочину в альтернативі з іншими обставинами утворює зміст оціночної ознаки. А в певних випадках обстановка набуває кримінально-правового значення не через характеристику діяння, а через іншу ознаку складу злочину. При цьому робити висновок про наявність такої ознаки в кримінально правовій нормі можна на підставі інших елементів, зокрема виходячи зі змісту об'єкта злочину, стану потерпілого, характеру суспільно небезпечного діяння, чи способу його вчинення, суспільно небезпечних наслідків, що настали, або стану суб'єкта злочину.

Розділ 2. «Види обстановки вчинення злочину» складається з чотирьох підрозділів і висновків до нього.

У підрозділі 2.1 «Класифікація обстановки вчинення злочину на види проаналізовано поняття «класифікація», наведено філософські та логічні засади класифікації. Розглянуто відомі науці кримінального права класифікації обстановки вчинення злочину на види. В якості критерію класифікації обстановки вчинення злочину запропоновано використовувати сукупність умов, що утворюють зміст обстановки вчинення злочину. Відповідно до такого критерію обстановка вчинення злочину класифікована на: а) воєнний стан, бойова обстановка і збройний конфлікт; б) надзвичайні ситуації невійськового характеру; в) інші види обстановки.

У підрозділі 2.2 «Воєнний стан, бойова обстановка і збройний конфлікт як обстановка вчинення злочину» дисертант виходить з того, що воєнний стан як обстановка вчинення злочину – це особливий правовий режим, що вводиться у державі або окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки незалежності держави, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям

та органам місцевого самоврядування повноважень необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Стан війни - це період, коли держава перебуває у війні з іншою країною. Він виникає з моменту її оголошення вищим органом державної влади або з моменту фактичного початку воєнних дій.

Встановлено, що використовувані законодавцем такі ознаки як «збройний конфлікт», «військові дії» і «бойова обстановка» не є тотожними. При співвідношенні термінів «збройний конфлікт» і «бойова обстановка» слід зазначити, що «збройний конфлікт» - більш широке поняття, а «бойова обстановка» є його змістовною частиною.

Очевидно, що до термінологічного звороту «бойова обстановка» входить два поняття «бій» та «обстановка», які й утворюють зміст поняття «бойова обстановка».

Ознаками, які характеризують бойову обстановку та утворюють її зміст, є сукупність об'єктивних обставин соціального та іншого характеру, що виникають у зв'язку з реалізацією тактичних дій військ у виді організованих та узгоджених ударів, вогню і маневрів (бойових дій) з'єднань, частин і підрозділів на виконання бойового завдання.

Бойова обстановка виникає під час оборони або нападу з'єднань, частин і підрозділів і полягає у веденні загальновійськового, вогневого, протиповітряного, повітряного або морського бою.

Бойова обстановка обмежується просторовими і часовими рамками, тобто бойові дії проводяться в певному обмеженому місці і в певний проміжок часу.

Діяння, вчинене в певних умовах місця і часу, може не мати того ступеню суспільної небезпеки, який буде властивий йому за інших умов. Вчинення військового злочину в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці є більш небезпечними і можуть завдавати більшої шкоди, ніж в мирний час, а тому за нього встановлюється більш суворе покарання. За всі злочини, кваліфікуючою або обов'язковою ознакою об'єктивної сторони яких є «воєнний стан» чи «бойова обстановка», передбачено основне покарання у виді позбавлення волі. При цьому альтернативних, менш суворих видів покарань санкції не встановлюють.

У підрозділі 2.3 «Надзвичайні ситуації невійськового характеру, як обстановка вчинення злочину» зазначається, що надзвичайна ситуація характеризується: фактором (подією, наділеною деструктивним характером); місцем – територією (зона надзвичайної ситуації) і певними умовами – тобто обстановкою, обумовленою такою ситуацією. По суті, надзвичайна ситуація – це сукупність надзвичайних подій та умов, що виникли на певній території. Отже, основний зміст надзвичайної ситуації утворює обстановка, в якій знаходяться органи державної влади чи

місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, населення або сам злочинець, який використовує ці дестабілізуючі умови для вчинення злочину.

Під надзвичайною ситуацією необхідно розуміти обстановку на певній території, яка виникла в результаті небезпечного явища соціального, природного чи техногенного характеру, і яка створює реальну загрозу життєво важливим інтересам особи, суспільства і держави, або вже спричинила значні жертви, значні матеріальні втрати, порушення умов життєдіяльності людей, шкоду навколишньому середовищу, і для ліквідації якої необхідні невідкладні і спеціальні заходи правового, організаційного та іншого характеру.

Шкода, спричинена злочинними діями винного в умовах надзвичайної ситуації, істотно збільшується. Крім того в, такій обстановці значно полегшується вчинення злочину, оскільки увага органів державної влади, місцевого самоврядування і населення спрямована на вирішення інших проблем.

Підвищення суспільної небезпеки злочинів, вчинюваних в умовах надзвичайної ситуації, пов'язане з доступністю предметів злочинного посягання, яка обумовлюється такими обставинами, як пошкодження будівель і споруд (пошкодження дверей, замків, вихід із ладу сигналізації, відсутність охорони і т.п.), що безумовно призводить до зростання корисливих і корисливо-насильницьких злочинів. Тому використання винним лиха і надзвичайного стану полегшує вчинення злочинів і, як наслідок, підвищує їх суспільну небезпеку. Будь-який злочин, вчинений в таких умовах, характеризується більш високим ступенем суспільної небезпеки порівняно з тотожним злочином, вчинюваним за звичайних умов.

У підрозділі 2.4 «Інші види обстановки вчинення злочину» дисертант обґрунтовує необхідність віднесення до інших видів обстановки вчинення злочину обстановку публічності. Саме публічність в окремих випадках визначає ті умови, в яких вчиняється злочинне діяння, тобто характеризує обстановку вчинення злочину. КК України передбачає в низці статей Особливої частини відповідальність за злочини, вчинені саме в обстановці публічності. Зокрема, це публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади (ст. 109 КК); публічні заклики до вчинення дій, що посягають на територіальну цілісність і недоторканість України (ст. 110 КК); публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258 (2) КК); фінансування тероризму (ст. 258 (5) КК); публічні заклики до вчинення дій що загрожують громадському порядку (ст. 295 КК); незаконне публічне вживання наркотичних засобів (ст. 316 КК); наруга над державними символами (ст. 338 КК); пропаганда війни (ст. 436 КК); виготовлення, поширення комуністичної нацистської символіки та

пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (ст. 436 (1) КК).

В окремих випадках публічне вчинення злочину надає йому підвищеної суспільної небезпеки і передбачається законодавцем в якості обов'язкової або кваліфікуючої ознаки об'єктивної сторони конкретного складу злочину, передбаченого в статті Особливої частини КК України, однак, завжди свідчить про особливу зухвалість та рішучість суб'єкта злочину.

Публічність як обстановка вчинення злочину – це умови вчинення дій в усній чи письмовій формі з метою розповсюдження інформації максимальному колу осіб. Мінімальна кількість осіб, яка може створювати публічність становить дві особи. Верхньої кількісної межі визначення публічності, як такої, не існує. Кількість осіб, які можуть утворювати публіку, необмежена.

Розділ 3. «Кримінально-правове значення обстановки вчинення злочину» включає в себе два підрозділи і висновки до нього.

Підрозділ 3.1. «Обстановка вчинення злочину і кваліфікація злочину»

Вплив обстановки на суспільну небезпечність вчиненого в її умовах діяння, з точки зору підстав кримінальної відповідальності, на наш погляд, характеризується двома найважливішими обставинами. По-перше, цей процес призводить до істотної зміни якості діяння. По-друге, така зміна може мати два протилежні напрями: або діяння в зв'язку з обстановкою його вчинення стає суспільно небезпечним, або вчинення діяння в умовах деяких видів обстановки тягне втрату ним суспільної небезпеки. Відповідно, у першому випадку обстановка виступає одним із факторів, що обумовлює криміналізацію діяння, а в другому – навпаки, фактором, що унеможливує її.

Криміналізуюча властивість обстановки може проявлятися в тих її видах, які обумовлені функціонуванням джерел підвищеної небезпеки.

Декриміналізуючі властивості обстановки вчинення злочину можуть бути проілюстровані на прикладі ст. 48 КК України. Крім того, такі властивості обстановки можуть проявлятися і в інших випадках. Наприклад, умисне позбавлення життя іншої особи, заподіяння різного ступеню тяжкості тілесних ушкоджень або завдання майнової шкоди, вчинені при звичайних умовах, є такими діяннями, що тягнуть кримінальну відповідальність, але, якщо ці діяння вчинені в стані необхідної оборони, крайньої необхідності або в процесі затримання злочинця без перевищення їхніх меж, вони перестають бути злочинними.

Кримінально-правове значення обстановки вчинення злочину визначається її роллю в механізмі зміни (порушенні) встановлених державою відповідних суспільних відносин та в настанні або у створенні можливості настання суспільно небезпечних наслідків, оскільки шкідливість діяння полягає не лише у заподіянні реальної (фізичної,

майнової, моральної, організаційної, ідеологічної тощо) шкоди, але й у створенні загрози заподіяння такої шкоди.

Встановлено, що один із проявів значення обстановки вчинення діяння полягає в тому що: 1) суспільна небезпечність діяння в певних випадках може істотно залежати від обстановки його вчинення; 2) ця можливість відображається на наявності у діяння властивостей підстави кримінальної відповідальності і, відповідно, здатна надавати незлочинним діянням характеру злочинних або, навпаки, злочинним діянням - характеру незлочинних; 3) на цьому рівні обстановка виступає в якості конструктивних ознак складу злочину або як обставина, що виключає суспільну небезпечність і протиправність діяння.

Значення обстановки вчинення злочину як ознаки, яка відмежовує один злочин від іншого, обумовлюється її властивістю змінювати суспільну безпеку діяння. Цей процес може протікати в двох протилежних напрямках. На відміну від раніше розглянутого кримінально-правового значення обстановки, для якого була характерна суттєва зміна суспільної безпеки, яка перетворювала незлочинне в злочинне і, навпаки, злочинне в незлочинне, тут має місце лише часткова зміна суспільної безпеки діяння, яке з інших підстав вже є злочинним.

Підрозділ 3.2. «Обстановка вчинення злочину і призначення покарання»

Обстановка вчинення злочину впливає на суспільну небезпечність вчиненого діяння та особу винного, а тому повинна враховуватись судом при індивідуалізації покарання.

У випадках, коли обстановка вчинення злочину є ознакою об'єктивної сторони складу злочину, то законодавець враховує її властивості (позитивні чи негативні) в санкції конкретної норми Особливої частини КК України.

Коли обстановка вчинення злочину не є ознакою об'єктивної сторони конкретного складу злочину, то вона враховується судом при призначенні покарання в якості обставини, що пом'якшує (ст. 66 КК України) або обтяжує (ст. 67 КК України) його.

Серед обставин, передбачених КК України в якості таких, що пом'якшують (перелік невичерпний (ч. 2 ст. 66 КК України)) або обтяжують (перелік вичерпний (ч. 3 ст. 67 КК України)) покарання, значна кількість таких, які повною мірою або частково характеризують саме обстановку вчинення злочину.

Так, серед обставин, які пом'якшують покарання, тією чи іншою мірою, обстановку вчинення злочину характеризують: вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин (п. 5 ч. 1 ст. 66 КК України); вчинення злочину під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність (п. 6 ч. 1 ст. 66 КК України); вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірними або аморальними діями

потерпілого (п. 7 ч. 1 ст. 66 КК України); вчинення злочину з перевищенням меж крайньої необхідності (п. 8 ч. 1 ст. 66 КК України); виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації поєднане з вчиненням злочину (п. 9 ч. 1 ст. 66 КК України).

Стосовно обставин, які обтяжують покарання, обстановку вчинення злочину характеризують: вчинення злочину щодо малолітнього, особи похилого віку або особи, що перебуває в безпорадному стані (п. 6 ч. 1 ст. 67 КК України); вчинення злочину щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного (п. 8 ч. 1 ст. 67 КК України); вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій (п. 11 ч. 1 ст. 67 КК України).

Враховання обстановки вчинення злочину повинно відбуватись при обранні конкретних видів покарання, що значною мірою може запобігти повторному вчиненню злочину, зокрема застосування такого виду покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й вирішення наукового завдання, що полягає в отриманні нових результатів у виді наукових висновків щодо суті обстановки вчинення злочину, її структури та кримінально-правового значення. Проведене дослідження дає можливість сформулювати низку висновків та пропозицій, які мають істотне теоретичне та прикладне значення. Зокрема:

1. У загальноживаному розмінні «обстановка» означає дещо зовнішнє стосовно явища, події, вчинку і складається з сукупності обставин. Воно здатне впливати на явища, події, вчинки. У науковому розумінні поняття «обстановка» набуває статусу одиниці логічного мислення і поряд з іншими поняттями слугує для виділення і фіксації загальних, істотних властивостей або відносин предметів, явищ, подій і вчинків. Високий рівень абстракції поняття «обстановка» не виключає можливості його модифікації в різних науках.

2. Для науки кримінального права, яка вивчає обстановку вчинення злочину, важливо, що зовнішні умови, які взаємодіють між собою, впливають не просто на матеріальний субстрат, а на суб'єкта наділеного свідомістю і волею. Кримінально-правове розуміння обстановки вчинення злочину ґрунтується на уявленнях про неї в різних галузях знань, що є загальнонауковим, комплексним підходом до предмету дослідження. Обстановка вчинення злочину як кримінально-правове поняття слугує для визначення системи взаємодіючих умов і відображає багатогранність навколишнього світу, в якому вчиняється злочинне діяння, і які впливають на характер і ступінь суспільної небезпеки

злочину та ступінь суспільної небезпеки злочинця. Обстановка вчинення злочину виступає обставиною, що обумовлює, диференціює та індивідуалізує відповідальність.

3. Обстановка вчинення злочину є системним утворенням, що виникає в результаті взаємодії елементів реального світу, людини, матеріальних предметів, природно-кліматичних та інших факторів, кількісні та якісні характеристики яких визначають її основні властивості і зовнішню форму. До складових обстановки відносяться тільки такі елементи, які відображають вплив навколишнього середовища на злочинне посягання. Обстановку вчинення злочину утворює не механічне поєднання елементів, а їх діалектична єдність. Людина, її поведінка, а також відносини з іншими людьми можуть бути елементами обстановки вчинення злочину. Це може бути поведінка самого винного, поведінка потерпілого, а також взаємовідносини між вказаними особами. Поняття «ситуація» знаходиться в тісному зв'язку з поняттям «обстановки», але не тотожне йому. Обстановка вчинення злочину різним чином закріплена в приписах кримінального закону. В одних випадках вона прямо вказується в узагальненій або конкретизованій формі, в інших – може тільки матися на увазі.

4. Обстановка як кримінально - правове поняття є об'ємною і неоднорідною. Саме тому обстановка досліджувалась в двох аспектах: в широкому - як кримінально-правове поняття, і вузькому - як факультативна ознака об'єктивної сторони. Воєнний стан, як обстановка вчинення злочину - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу чи збройної агресії, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовим адміністраціям, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав та свобод людини й громадянина та прав та законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Збройний конфлікт як різновид обстановки вчинення злочину – це кризова форма надзвичайної ситуації соціально-політичного характеру, підставами виникнення якої можуть бути конфлікти різного виду (економічні, політичні, міжнаціональні, релігійні і т.д.), так і надзвичайні обставини кримінального характеру. Бойова обстановка це – сукупність різних факторів і умов до певного терміну, у яких вчиняється підготовка та здійснюється ведення бою або операції. Військові дії як складова бойової обстановки – це стратегічні дії Збройних сил по розгрому

протівника на суші, у повітрі і на морі, які можуть здійснюватися у формі стратегічних операцій зі стратегічного розгортання Збройних сил.

5. Надзвичайний стан як обстановка вчинення злочину – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в її окремих місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели або можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу здоров'ю та життю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства та передбачає надання відповідним державним органам, органам місцевого самоврядування та військовому командуванню повноважень відповідно до зазначеного Закону, необхідних для відвернення загрози і забезпечення безпеки та здоров'я громадян, нормального функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, національної економіки, захисту конституційного ладу, а також допускає обумовлене загрозою, тимчасове обмеження у здійсненні конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Інші надзвичайні події – це менш глобальні за характером і масштабами події, ніж воєнний чи надзвичайний стан. До інших надзвичайних подій може бути віднесено пожежу у багатоповерховій будівлі, велику аварію або страйк на підприємстві та інше.

6. Публічність як обстановка вчинення злочину – це сукупність умов вчинення дій в усній чи письмовій формі, що звернені до широкого кола людей, які відображаються в статтях КК України в якості: обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу злочину; кваліфікуючої ознаки складу злочину. Мінімальна кількість осіб, яка може створювати публічність становить дві особи. Верхньої кількісної межі визначення публічності як такої не існує.

7. Обстановка вчинення суспільно небезпечного діяння значною мірою може впливати на його суспільну небезпечність, від чого може також залежати і визнання його як злочинного. Вона також може впливати на причинно-наслідкові зв'язки між діянням і наслідками, обумовлюючи настання таких наслідків, які безпосередньо діянням не викликаються, в силу чого обстановка вчинення злочину стає істотною для визначення кримінальної відповідальності.

Обстановка вчинення злочину може видозмінювати кваліфікацію діяння, перетворюючи його в кваліфікований злочин того ж виду або в злочин з пом'якшувачими обставинами, що тягне за собою його кваліфікацію за іншою статтею або іншою частиною статті КК.

8. Суспільна небезпека діяння і особи винного залежить від обстановки вчинення злочину, тому індивідуалізація покарання неможлива без урахування даної ознаки, що дозволяє забезпечити

вирішення важливих кримінально-правових завдань: призначення покарання відповідно до суспільної небезпеки вчиненого злочину і особи, яка його вчинила, попередження вчинення нових злочинів.

9. Обстановка вчинення злочину може бути обов'язковою або факультативною ознакою об'єктивної сторони конкретного складу злочину. В окремих випадках обстановка вчинення злочину може відігравати роль кваліфікуючої ознаки складу злочину. Вона безпосередньо впливає на суспільну небезпечність вчиненого діяння та призначення покарання. Обстановка вчинення діяння значною мірою може впливати на його суспільну небезпечність, від чого може залежати визнання діяння злочинним.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, які відображають основні результати дисертації:

1. Маслова О. О. Обстановка вчинення злочину в кримінальному праві України. *Право і суспільство*. 2015. № 6. С. 148 - 152.
2. Маслова О. О. Види обстановки вчинення злочину за кримінальним правом України. *Наук. Вісн. Херсонського державного ун-ту*. 2016. Вип. 5. Т. 2. С. 110 - 114.
3. Маслова О. О. Вплив обстановки вчинення злочину на призначення покарання. *Visegrad journal on human rights*. 2016. № 6/2. С. 93 - 97.
4. Маслова О. О. Структура обстановки вчинення злочину. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 158 - 164.
5. Маслова О. О. Вчинення злочину в обстановці публічності. *Наук. Вісн. Міжнародного гуманітарного ун-ту. Серія: Юриспруденція*. 2017. Вип. 27. С. 98 - 100.

Наукові праці, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

1. Маслова О. О. Значення обстановки вчинення злочину у кримінальному праві України. *Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку*: матеріали всеукр. наук. - практ. конф. (м. Херсон, 13-14 лют. 2015 р.). Херсон, 2015. С. 153 - 156.
2. Маслова О. О. Поняття, зміст і види надзвичайних ситуацій невійськового характеру як обстановки вчинення злочину. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 20-21 бер. 2015 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2015. С. 32 - 34.
3. Маслова О. О. Поняття, зміст і види обстановки вчинення злочину при військовому конфлікті. *Сучасний стан і перспективи*

розвитку держави і права: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Львів, 19-20 черв. 2015 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2015. – С. 44 - 46.

АНОТАЦІЯ

Маслова О. О. Кримінально-правова характеристика обстановки вчинення злочину. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. - Харків, 2019.

Робота присвячена системній розробці такої проблеми кримінального права, як обстановка вчинення злочину (соціально-юридична природа та основні структурні елементи обстановки вчинення злочину як кримінально - правового поняття).

Встановлено, що обстановка вчинення злочину, як кримінально-правове поняття, є соціально обумовленою. Зміст обстановки вчинення злочину залежить від об'єктивних умов існування суспільства на момент формування кримінально-правової норми.

Обстановка вчинення конкретних злочинів в структурному відношенні становить собою сукупність таких взаємопов'язаних елементів, як: людина, матеріальні предмети, природно-кліматичні та інші фактори. При цьому характер обстановки вчинення злочину, її зовнішня форма і властивості визначаються кількістю і якістю елементів, що її утворюють.

Правова форма закріплення обстановки вчинення злочину в нормі кримінального закону може бути двоякою: або вона безпосередньо вказана в нормі кримінального закону, або не вказана, але однозначно витікає з її змісту.

Обстановка вчинення злочину може бути наділена функцією обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу злочину або бути обставиною, що обтяжує чи пом'якшує покарання.

Актуалізовано врахування обстановки вчинення злочину і при призначенні покарання, що в певних випадках може сприяти досягненню мети попередження вчинення нових злочинів.

Ключові слова: обстановка, обстановка вчинення злочину, об'єктивна сторона складу злочину, факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину, публічність, надзвичайний стан, воєнний стан, бойова обстановка, структурні елементи обстановки.

АННОТАЦИЯ

Маслова Е. О. Уголовно-правовая характеристика обстановки совершения преступления. – *Квалификационная научная работа на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. Харьков, 2019.

Работа посвящена системной разработке такой проблемы уголовного права, как обстановка совершения преступления (социально-юридическая природа и основные структурные элементы обстановки совершения преступления как уголовно-правового понятия).

Обстановка совершения преступления, как уголовно-правовое понятие, является социально обусловленной. Содержание обстановки совершения преступления зависит от объективных условий существования общества на момент формирования уголовно-правовой нормы. Обстановка совершения конкретных преступлений в структурном отношении представляет собой совокупность таких взаимосвязанных элементов, как: человек, материальные предметы, природно-климатические и другие факторы. При этом характер обстановки совершения преступления, его внешняя форма и свойства определяются количеством и качеством образующих ее элементов.

Правовая форма закрепления обстановки совершения преступления в норме уголовного закона может быть двоякой: либо она непосредственно указана в норме уголовного закона, или не указана, но однозначно вытекает из ее содержания. Обстановка совершения преступления может быть наделена функцией обязательного признака объективной стороны состава преступления или быть обстоятельством,отягчающим или смягчающим наказание.

Актуализирован учет обстановки совершения преступления и при назначении наказания, что в определенных случаях может способствовать достижению цели предупреждения совершения новых преступлений.

Ключевые слова: обстановка, обстановка совершения преступления, объективная сторона состава преступления, факультативные признаки объективной стороны состава преступления, публичность, чрезвычайное положение, военное положение, боевая обстановка, структурные элементы обстановки.

SUMMARY

Maslova O. O. The criminal and legal characteristic of the condition of committing a crime. – *Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.*

Thesis for a Candidate Degree in Law (Doctor of Philosophy) in specialty 12.00.08 "Criminal Law and Criminology; Criminal Execution Law. – Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, 2019.

The dissertation is devoted to the complex and systematic development of such a problem of criminal law, as the condition of the crime (socio-legal nature and the main structural elements of the condition of committing a crime as a criminal legal concept).

It was established that the condition of the commission of a crime, as a criminal offense, is socially conditioned. The content of the crime condition depends on the objective conditions of the existence of society at the time of the formation of a criminal-law norm.

It is proved that the condition of the crime is studied by various sciences – criminal law, criminal procedural law, criminology, criminalistics, which testifies to the presence in it of a number of varied properties, which, in fact, constitute an independent interest for each science.

It is argued that the condition of committing specific crimes in a structural relation is a set of such interconnected elements, such as: man, material objects, natural-climatic and other factors. In this case, the nature of the circumstances of the crime, its external form and properties are determined by the number and quality of the elements that make it.

The emphasis is placed on the fact that the legal form of consolidating the condition of committing a crime in the norm of the criminal law may be dual: either it is directly indicated in the norm of the criminal law, or not specified, but clearly proceeds from its content.

The ability of the circumstances of committing a crime to change the social danger of the act is analyzed in two ways: in some cases, there is a significant transformation of the criminal-legal characteristics of the act committed in its conditions, which leads to the transformation of an ordinary non-criminal act into a criminal or, of course, criminal act, into a non-criminal one. In this case, the condition acts as a compulsory sign of the objective side of a specific crime or as a circumstance that excludes public danger and the wrongfulness of an act and affects the existence of criminal liability grounds. In the rest - under its influence there is only a partial change in the degree of social danger of an act, which for other reasons is already a crime. In this case, it serves as a qualifying attribute of the crime and its presence leads to a change in the social danger of a criminal act.

Accepted consideration of the circumstances of the commission of a crime and the imposition of a punishment, which in certain cases may contribute to the goal of preventing the commission of new crimes.

Key words: condition, condition of the crime, objective aspect of the crime, optional evidence of the objective side of the crime, publicity, state of emergency, state of war, combat condition, structural elements of the condition.

Відповідальний за випуск
канд. юрид. наук, доцент *Пономаренко Ю.А.*

Підписано до друку __. __. 2019р. Формат 60х90/16
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам.№ _____

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого»
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.